

klucza owej selekcji zgłaszać zawsze pewne zastrzeżenia. Jednak trzeba przyznać, że autorzy wykazali się dobrą intuicją w wyborze cytowanych prac, co bardzo dobrze świadczy o poziomie ich kompetencji.

W ostatecznym rozrachunku należy pogratulować młodej ekipie badaczy z Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie zaprezentowanego tutaj pierwszego tomu „Витоки християнства. Джерела” i życzyć im sprawnej kontynuacji tej cennej dla kultury ukraińskiej serii. Dodatkowym atutem tej pozycji jest solidna, twarda oprawa oraz estetyczna szata graficzna. Ponadto pomiędzy s. 320 a 321 znajduje się nienumerowana, licząca 16 stron wkładka, która zawiera 34 kolorowe reprodukcje (również nienumerowane) dzieł ikonograficznych, przedstawiających epizody z życia autorów tłumaczonych tekstów lub postaci, których te teksty dotyczą. W ten sposób środowisko patrystyczne lwowskiego uniwersytetu tworzy swoją wizytówkę. Jeśli wytrwa i będzie konsekwentnie kontynuować rozpoczęte dzieło, to w ciągu najbliższych kilkunastu lat ma szansę powstać licząca się w międzynarodowym środowisku badaczy antyku chrześcijańskiego seria ukraińskich przekładów pism Ojców Kościoła, która z kolei będzie pracować na renomę Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu jako takiego.

Piotr Kochanek – Lublin, KUL

Św. NICETAS Z REMEZJANY, *O czuwaniach sług Boga. De vigiliis servorum Dei*, wstęp i tłumaczenie Magdalena Józwiak, Biblioteka Patrystyczna 1, Wrocław 2015, Wydawnictwo TUM Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, ss. 56.

Nakładem Wydawnictwa TUM Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej w 2015 r. ukazała się mała, z wyglądu niepozorna książeczka, która jednak dla wielu patrologów, filologów klasycznych lub badaczy antyku jest zwiastunem, miejmy nadzieję, dobrej serii stanowiącej doskonałą pomoc w zgłębianiu myśli starożytnych pisarzy. Tą pozycją jest tłumaczenie niewielkiego dzieła św. Nicetasa z Remezjany *O czuwaniach sług Boga. De vigiliis servorum Dei*.

Niniejsza publikacja składa się z następujących części: słowo wprowadzające (s. 5-7), wstęp (s. 9-10), *O czuwaniach sług Boga* (s. 11-47), wybrane pozycje bibliograficzne dotyczące św. Nicetasa z Remezjany (s. 48-49), hymn *Ciebie Boga wysławiamy* (s. 50-55), spis treści (s. 56). Warto zaznaczyć już w tym miejscu, że zarówno dzieło św. Nicetasa, jak również przypisywany mu hymn *Te Deum* (w tłumaczeniu Tadeusza Karyłowskiego), zostały zaprezentowane w wersji dwujęzycznej (oryginalny tekst łaciński i polski przekład).

Słowo wprowadzające (s. 5-7) do tej publikacji zamieścił ks. prof. dr hab. Mariusz Rosik, Kierownik Katedry Teologii Nowego Testamentu na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. Zawarł w nim biblijne uzasadnienie tradycji nocnych czuwań na modlitwie, podkreślając jednocześnie, że były one

przedmiotem zarzutów stawianych chrześcijanom przez Pliniusza Młodsze­go w liście do cesarza Trajana. Autor wstępu przybliżył także główne treści dzieła św. Nicetasa oraz wspomniał o jego pozostałym dorobku literackim. Bardzo ważną informację, z punktu widzenia każdego naukowca zajmującego się literaturą starożytną, zaprezentował Autor pod koniec słowa wprowadzającego. Mia­nowicie ogłosił, że niniejszy tom stanowi rozpoczęcie nowej serii wydawniczej zatytułowanej *Biblioteka Patrystyczna*. Mają się w niej ukazywać tłumaczenia tekstów Ojców Kościoła oraz pisarzy chrześcijańskich, które nie zostały jeszcze przełożone na język polski. Redaktorem tej serii została dr Magdalena Józwiak, która także jest Autorką tłumaczenia tego tomu i pomysłodawcą całego przedsię­wzięcia. Trochę jednak szkoda, że seria rozpoczyna się od tak małej objętościowo pozycji. Pozostaje mieć nadzieję, że wraz z kolejnymi tomami Czytelnik otrzyma nieco więcej treści.

Wstęp (s. 9-10) zamieszczony w omawianej publikacji jest autorstwa wspo­mnianej M. Józwiak, która podała podstawowe informacje odnoszące się do me­tody pracy przy tłumaczeniu niniejszej pozycji. Przedstawiła wydanie krytyczne tekstu św. Nicetasa, które stało się przedmiotem przekładu (jest nim najnowsze wydanie krytyczne *De vigiliis servorum Dei*, opracowane w 1921 r. przez Cuthber­ta Hamiltona Turnera, który z kolei swoimi poprawkami i uzupełnieniami zrewi­dował wcześniejszą edycję Andrewa Ewbanka Burna z 1905 r.). Podkreśliła także, iż tłumaczenie zawarte w tym tomie jest niemal dosłowne, co daje się zauważyć podczas lektury. Również cytaty biblijne były tłumaczone najczęściej z tekstu św. Nicetasa, gdyż dysponował on swoim wariantem tekstu biblijnego, który także w sferze numeracji rozdziałów i wersetów odbiega od wydań współczesnych.

Magdalena Józwiak zaznaczyła we wstępie, że przekład ten jest pierwszym na gruncie polskim tłumaczeniem dzieła św. Nicetasa. Trzeba zaznaczyć, że równoległe w środowisku warszawskim pracowano nad tłumaczeniem całego dorobku biskupa z Remezjany (w maju 2015 r. odbyło się także na Uniwersytecie Kardynała Stefa­na Wyszyńskiego w Warszawie sympozjum naukowe *Nicetas z Remezjany. Wia­ra – Liturgia – Życie*). Pracę translatorską udało się ukończyć, lecz publikacja *Pism św. Nicetasa* w serii *Biblioteka Ojców Kościoła* miała miejsce kilka miesię­cy po debiucie pierwszego tomu *Biblioteki Patrystycznej*. Polski Czytelnik może się tylko cieszyć, gdyż w niewielkim odstęp­ie czasowym ujrzały światło dzienne dwie pozycje z tekstami bałkańskiego biskupa, dzięki czemu istnieje możliwość porównania tych dwóch przekładów (dzieło *O czuwaniach sług Boga* w ramach *Biblioteki Ojców Kościoła* tłumaczył ks. Przemysław Marek Szewczyk).

Zasadniczą część publikacji (s. 11-47) stanowi tekst łaciński oraz przekład na język polski dzieła (być może homilii) *De vigiliis servorum Dei*. Ukłonem w stro­nę badaczy literatury wczesnochrześcijańskiej jest zamieszczenie oryginalnego tekstu, co – niestety – w przypadku polskich tłumaczeń dzieł Ojców Kościoła jest rzadkością. Do tej pory w wersji dwujęzycznej ukazało się m.in.: kilka to­mów z serii *Źródła Myśli Teologicznej* (np. *Symbol Apostolski w nauczaniu Ojców* – t. 53; Euzebiusz z Cezarei, *Historia kościelna* – t. 70 czy pięciotomowe wydanie

Listów św. Hieronima – t. 54, 55, 61, 63 i 68); w serii *Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy* (np. Beda Czcigodny – *Komentarz do Dziejów Apostolskich*); w dwujęzycznej filozoficznej serii *Ad Fontes* (np. św. Augustyn – *Księga osiemdziesięciu trzech kwestii*); w serii Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (np. Epifaniusz z Salaminy – *Panarion. Herezje 1-33*). Oczywiście wydań dwujęzycznych jest więcej niż te wyszczególnione wyżej, niemniej jednak stanowią one zaledwie ułamek spośród wszystkich tłumaczeń źródeł związanych z początkami chrześcijaństwa. Tym bardziej cieszy ukazanie się na rodzimym rynku wydawniczym kolejnej pozycji o takim charakterze.

Elementem, który wyróżnia pierwszy tom *Biblioteki Patrystycznej* od strony wizualnej, jest przyjemna szata graficzna. Bardzo miłym zaskoczeniem jest zastosowanie dwóch kolorów tła na poszczególnych stronach, oddzielnie dla tekstu oryginalnego i przekładu. Również delikatne motywy roślinne ucieszą oko czytelnika wrażliwego na estetykę. Trzeba zwrócić jeszcze uwagę na sposób wydania tej niewielkiej książki. Pomimo swej nikłej objętości (56 stron) dołożono wszelkich starań, by pozycja zbyt szybko się nie zniszczyła, gdyż zamiast zwyczajowego w takich przypadkach klejenia grzbietu, tym razem mamy do czynienia z dodatkowym zabezpieczeniem w postaci zszywania poszczególnych stron. Od strony technicznej należą się więc całej Redakcji i Wydawnictwu same pochwały.

Treść dzieła biskupa Remezjany dotyczy praktyki nocnych czuwań na modlitwie. Św. Nicetas przywołuje odpowiednie fragmenty biblijne na uzasadnienie starożytności takiej formy kontemplacji. Okazuje się przy tym, że dość dobrze zna księgi Starego Testamentu, choć zdarza mu się pomylić nazwę księgi zapowiadając cytaty: zamiast Mądrości Syracha używa tytułu Księga Przysłów (s. 21). Autor podkreśla, że od czuwań nocnych nie należy się wymawiać zmęczeniem, gdyż są one oczyszczeniem pięciu dni pracy. W dalszej części rozprawy ukazuje pożytek duchowy, płynący z poświęcenia Bogu nocnego czasu. Zaznacza jednak, że żadne słowa nie oddadzą pożytku, który niesie sama praktyka czuwań. Analizując to niewielkie dzieło, można dojść do wniosku, że jest to krótka homilia, połączona z kolejną, *De psalmodiae bono*, którą zresztą sam św. Nicetas zapowiada jako następną.

Gdy przyjrzymy się treści publikacji, to od samego początku da się zauważyć, że Magdalena Józwiak starała się być w przekładzie, jak sama zapowiadała we wstępie, najbliższa tekstowi oryginalnemu, jak to tylko możliwe. Trudno powiedzieć jednoznacznie, czy to błąd. Z jednej strony jest to dobra praktyka, gdyż pozwala na dokładne poznanie myśli bałkańskiego biskupa, bez upiększeń i wygładzania tekstu. W przypadku św. Nicetasa jest to o tyle ważne, że on sam posługiwał się dość prostym stylem, więc wydaje się, że także przekład powinien taki być. Z drugiej jednak strony zbyt dosłowne potraktowanie oryginału może prowadzić niekiedy do niefortunnych fraz czy zdań, które po polsku nie brzmią dobrze, np. „Lecz, czy może rozłożony na swym łożu te śpiewał, co niektórzy bardziej leniwi sądzą, że wystarczającym [jest], jeśli tylko każdy albo na posłaniu swoim będzie się modlił, albo może psalm będzie nucił” (s. 23). Istnieje łacińskie powiedzenie: *omnis traductor traditor est*, czyli *każdy tłumacz jest zdrajcą*.

W tej maksymie tkwi wiele prawdy, bo każde tłumaczenie, czy to dosłowne, czy to piękne literacko, jest już pierwszą parafrazą. Osobiście uważam, że dosłowność tego przekładu jest jego zaletą, gdyż dzięki niej widzę św. Nicetasa takim, jaki był – nie jako drugiego Cyserona, lecz mówcę, który używał skrótów myślowych, popełniał drobne błędy i liczył na inteligencję słuchacza.

Kolejnym elementem omawianego wydawnictwa są wybrane pozycje bibliograficzne dotyczące św. Nicetasa z Remezjany (s. 48-49). I tu można doszukać się pewnych mankamentów, gdyż ta bibliografia prezentuje się niezwykle skromnie. Dla zainteresowanych pogłębieniem swojej wiedzy o bałkańskim biskupie niestety ta część omawianej pozycji będzie niewyczerpująca. O ile nie można zarzucić Redaktorom braku obszernej polskiej bibliografii (powstawała ona równolegle we wspomnianym wcześniej środowisku warszawskim na łamach elektronicznego kwartalnika patrystycznego *E-Patrologos*), to jednak zauważalny jest brak kilku ważnych pozycji zagranicznych. Dużym niedopatrzeniem jest tu choćby brak wzmianki o *Niceta di Remesiana e le origini del christianesimo daco-romano* autorstwa Dionisie Mihail Pippidi, wydanego w Bukareszcie w 1947 roku. Z mniejszych prac można było w bibliografii umieścić także odnoszący się do hymnu *Te Deum* artykuł Jacquesa Zeillera *Un ancien évêque d'Illyricum, peut-être auteur du „Te Deum”*: *saint Niceta di Rémésiana*, który ukazał się w 1943 r. w paryskim *Comptes-Rendus des séances des années 1942 et 1943*. Oczywiście wspomniane wyżej pozycje to tylko przykładowe wskazówki bibliograficzne, a publikacji warty odnotowania jest więcej.

Ostatnią część pierwszego tomu Biblioteki Patrystycznej stanowi hymn *Te Deum* (s. 50-55), który również pojawia się w wersji dwujęzycznej (autorem przekładu jest wspomniany wyżej Tadeusz Karyłowski). Jest to klasyczne tłumaczenie tego hymnu, które jest używane w liturgii do dziś i stanowi dodatek do głównej części opisywanego tomu. Trzeba wspomnieć, że autorstwa owego hymnu nie można z całą pewnością przypisać Nicetasowi, jednak Carl Springer twierdzi, że z dużą dozą prawdopodobieństwa to właśnie biskup Remezjany był odpowiedzialny za jego ostateczną redakcję.

Ukazanie się tej pozycji na rynku wydawniczym jest dla osób zainteresowanych literaturą wczesnochrześcijańską bardzo dobrą wiadomością. Czytelnik otrzymuje bowiem dwujęzyczny, bardzo ładnie wydany tomik, którego zawartość stanowi mowa (homilia) mało znanego biskupa Remezjany. Oczywiście nie jest to pozycja pozbawiona wad, lecz moim zdaniem jest to udany debiut nowej serii. Pozostaje mieć nadzieję, że na kolejne tomy nie trzeba będzie zbyt długo czekać.

ks. Piotr Nojek – Lublin, KUL